

OPERAPLUS.CZ

1. Ostravská Carmen odhaluje Zvíře v nás

14.05.2022 operaplus.cz - Lucie Kocourková

Odkaz na originál

Klíčová slova: Divadlo (65); moravskoslezské (64); Národní (64); Jiřího (2); Myrona (2); divadla; Divadle; moravskoslezského; Národního

Tančí: Carmen – Natalia Adamska, Don José – Francesco Fasano, Lady M – Shino Sakurado, Escamillo – Rei Masatomi, Zuniga – Takafumi Tamagawa, Zvíře – Alessio

Corallo, Rivalka – Rita Pires, Mercedes – Arianna Marchiori, Frasquita – Aurora Donadiós Munoz, Dancairo – Gene David Goodman, Remendado – Barnaby James Packham, přátelé – Anna Knollová, Fiamma Balzano, Federico Aramu, Pierluca Grieco.

Premiéra: 12. 5. 2022, **Divadlo Jiřího Myrona**V nové premiéře baletu **Národního divadla moravskoslezského** ožívá slavný příběh Carmen v choreografii Jiřího Pokorného (*1981). Je to Carmen neobvyklá, v jistém smyslu posunutá do roviny symbolismu a volně asociačního proudu, aktualizovaná, ale přitom zachovávající podstatu příběhu, a především nesmírně energická, ušitá na míru ostravskému souboru.

Od literárního předobrazu přes Bizetovu operu comique až po taneční zpracování ve 20. století se Carmen jako postava diametrálně proměňuje, ačkoli styčné body příběhu zůstávají. Z tvrdé a stěžejí obdivu hodné ženy z povídky Prospera Merimée se proměnila v operách v dívku, jež miluje lásku a nespoutaný život, a je stále více vnímána ne jako bytost povrchních mravů, ale jako nesmlouvavá vyznavačka svobody. Takovou si ji představuje i Jiří Pokorný a podařilo se mu její charakter vystihnout tak, že divák ani nemusí číst explikaci, aby poznal, kdo je tato nová Carmen – sebejistá a sebevědomá žena, pro niž je osobní svoboda nejvyšší metou a potřebou, žena, která s ostatními jedná tak, jako kdyby všichni byli stejně svobodomyšlní jako ona, která překračuje mantinely ne proto, aby ublížila, ale protože v jejím vnímání světa nedávají žádný smysl. Není to svůdkyně, jež by si pohrávala s muži, ale žena vymykající se běžným měřítkům a bojovného charakteru.

První premiéra nového baletu se uskutečnila 12. května v **Divadle Jiřího Myrona**. Jiří Pokorný se sice na jeho scéně pustil do narativního baletu, ale příběh staví z obrazů a situací, které jsou často jen fragmenty děje. Předpokládá tedy, že notoricky známý příběh divák v nějaké podobě zná a že není třeba se zabývat detaily. Soustředí se na zobrazování klíčových nálad, střetů postav, odlišného charakteru vztahů a vazeb, jež navazují, a ke zdůraznění motivů spíše symbolického charakteru.

Zasazení inscenace je abstraktní, jakkoli se v programu hovoří o klubovém podsvětí, undergroundu. Je zřejmé, že se nacházíme v současnosti, v subkultuře mladých lidí, ale scéna nizozemské umělkyně Loes Schakenbos není nikterak popisná – hlavním prostředkem jsou pojízdné ekrany se semitransparentní fólií, která slouží jako zrcadlová plocha, ale při jiném typu osvětlení je průhledná a přináší pohled do jakéhosi mezisvětva, do oblasti nevědomí, v němž lidská kultivovaná mysl ustupuje pudovosti zvířecí podstaty. V tomto prostoru se pohybuje symbolická postava býka, Zvířete, jež připomíná bájněho minotaura (především na konci, kdy se díky stínohře rozklene jeho obrys nad celou scénou jako memento nevyhnutelnosti) a s nímž je spojena postava Micaely, respektive Lady M – ženy, jež je nedobrovolnou hybatelkou tragického děje. Je to žena, která miluje Josého majetnickou láskou, jež je vlastní většině lidí, touhou mít někoho jen pro sebe. Bohužel stejnou láskou hoří i José, a proto se střet s Carmen stává pro všechny tragickým.

José a Micaela/Lady M jsou idealisticky zamilováni a věří lásce na celý život, zatímco Carmen je schopna polyamorie a sama nevyžaduje věrnost – proto ji také nehodlá projevovat, protože její svět je světem, ve kterém rozdílní partneri vyplňují současné rozdílná místa v mozaice osobnosti a potřeb. Takové vztahy skutečně existují, pro jejich fungování je ale podmínkou, aby tento speciální druh důvěry a požadavek i schopnost věnovat abnormální míru svobody, sdíleli všichni. Pokud jeden z partnerů trpí tím, že není pro svůj protějšek jediným na světě, zákonitě se tak vztah utopí v boji a výčitkách, místo aby se jeho členové vzájemně doplňovali.

Carmen Jiřího Pokorného je vůdčí typ osobnosti, která bojuje nejen za svou svobodu, ale je i hlasem celé skupiny. S jejími druhy se setkáváme po prologu inscenace, jenž patří skvěle provedené deklamaci veršů v podání Milany Gorské. Po předešle se objeví skupina tanečníků, jejichž pohyb je v souladu s rytmem hudby zastavovaný, postavy musí na vteřinu přesně strnout v expresivním gestu a znovu se synchronně rozpohybovat. Je to výrazivo efektní, ale nejde o efekt laciný. Posun prostředí dnes nikoho nemůže šokovat či odradit, a tak mrknutím oka přijmeme, že místo vojenského tábora to je noční hudební klub s vyhazovači místo důstojníků. Jde o charaktery postav abstrahované od romantického prostředí. Je zajímavé, že u některých příběhů, které se staly součástí operní literatury, je proměna prostředí z diváckého hlediska tak problematická, zatímco Carmen a její společnost mohou bez problémů ztratit svůj původ, národnost, profesi, dokonce se mění i její charakter, a přitom lze jejich příběh předávat dál a dál. Některé příběhy se dotýkají podstaty mezilidských vztahů tak, že je můžeme až na tyto vztahy abstrahovat a nestane se nic, protože skutečně začaly žít mimo kontext původních předloh, stávají se postavami symbolickými. Proto není potřeba, aby byl Escamillo toreadorem a Carmen nemusí tančit flamenco...

Kostýmy Marka Cpina vycházejí z civilního oděvu, ale jsou rozpracované tak, aby u postav podtrhly charakter některými detaily či materiály. U Carmen jsou to především bohaté třásně na červených kalhotách, Lady M má téměř romantické šaty. Přátelé a přítelkyně hlavních postav tvoří čistou a vyrovnanou skupinu tanečníků. Choreograf se kromě použití vějířů prakticky vyvaroval jakýchkoli citací či narážek na charakterní tance spojené s hispánským prostředím. Ano – někdy je rozhodujícím znakem inscenace nejen to, co je v ní zobrazeno, ale i to, co je záměrně zamčeno.

Pokud jde o choreografii, ve skupinových scénách jde především o dobře postavené tvarosloví vycházející z moderního tance, které sedí ostravskému souboru obeznámenému již s díly autorů typu Jiřího Kyliána nebo Itzika Galiliho. Je to výraz současný, ale estetický, přirozený, řekněme fyziologický. Postava býka se pohybuje při zemi s těžištěm rozpuštěným v široké druhé pozici nebo přímo ve styku se zemí, jeho pohyby možná připomínají spíše šelmu nebo hmyz než robustního tvora, jímž takový il torro je. Jeho pohyby v některých okamžicích vplouvají také do těl mužů, Escamilla a Josého, totiž v těch okamžicích, kdy jsou nejvíce opiti vášní k ženě. Metaforický závěr inscenace však zastihuje Zvíře v poloze připomínající spíše křesťanskou pietu...

V první třetině inscenace se do popředí dostává kromě Ščedrinovy předlohy také konkrétní hudba Davidsona Jaconella, která ji částečně nastavuje, a také navozuje tísnivější atmosféru současnosti, není však natolik dynamická, aby nabídla podklad pro expresivní taneční vyjádření, i proto první čtvrtina či třetina představení nabírá dynamiku pozvolna – možná až příliš. Avšak u prvního, nejpozději u druhého duetu se náhle energie láme a vystřelí o několik desítek stupňů. Především trojice Carmen – Natalia Adamska, José – Francesco Fasano a Escamillo – Rei Masatomi podávají strhující výkony. Samozřejmě nechybí exhibice Escamilla a sólová variace, která si trochu pohrává i se skokovým materiálem z akademické oblasti, aby byl efekt zaručen. Zajímavější jsou ale momenty, kdy spolu tancem a pohledem postavy komunikují vzájemně a nechávají nás nahlédnout do příběhu i do své podstaty. José uhranutý zjevem dravé a sebevědomé ženy a marně naléhající M., která se pro něj stává takřka neviditelnou. Naprosto svobodné a fyzicky opojné spojení Carmen a Escamilla, těch, kteří si berou vzájemně přesně to, co potřebují, a nic si nevyčítají, vyrovnaná energie a exprese. Duet Josého a Carmen, v němž mladého muže možná i litujeme pro jeho nevinnost a bezelstnost, s jakou se noří do své lásky jako do vodopádu. Carmen je čistotou Josého okouzlena a její láska je také skutečná, jen bohužel není bezvýhradná a nehodlá se obětovat, právě tak jako není ochotná oběti přijímat a varuje se jich jako přítěže. Lady M. v podání Shino Sakurada překvapuje svou jemností a nenápadností, nepůsobí jako manipulátorka, která by intrikařila a její motivace vychází z citové podstaty, snad spíše z jejího neovládnutí nebo neporozumění podstatě vlastní podstatě než ze zlého úmyslu. Bylo by jistě zajímavé vidět interpretaci, která by postavu pojala z druhého konce, a co by to "udělalo" s celým příběhem. Odstíny postavy jsou herecké a propisují se i do tanečního výrazu. Carmen Natalie Adamské není vypočítavá, ale naopak velmi přímočará. Nepohrdá láskou, oddává se jí, ale nesnese být i jen jediný náznak závislosti (je to vlastně velmi mužská energie). José představuje právě typ partnera, který hledá protějšek, jímž by se mohl doplnit, zatímco Carmen ví, že je už sama celistvá a nepotřebuje nikoho k tomu, aby se tak cítila. Sama její představitelka je rovněž velmi sebevědomá, ovládá energii v celém těle i v pohledu. To je znát i u ostatních – mají postavy zařité, bez premiérové nervozity se soustředili na hru, pohledy, drobné finesy blýsknutí očima a pozdvižení koutku úst. Vykouzlují okamžiky, které si divák užívá, protože cítí přidanou hodnotu bezprostředního herectví, něco, co obvykle nacházíme v činohře, nikoli v baletu. Škoda, že konstrukce Myronova divadla nedovoluje, aby se tanečníci posunuli o několik metrů blíže k publiku. Jejich herectví je silné, ale nejsou to rozmáchlá gesta a nepřehánějí výraz, vše je o přesnosti a o dotažení gest, o vedení pohybu a o jakési interpunkci, tečkách za větou jejich tanečního pohybu. Věřím, že Jiří Pokorný čerpá i z jiných technik nonverbálního divadla, než je tanec, a že toto jsou právě výsledky, byť třeba nevědomé.

Tak jako se pečlivě vyvaroval citací folklóru, tak se Jiří Pokorný vyhnul i odkazům na v současnosti nejslavnější taneční Carmen, tedy tu od Matse Eka, již máme i po letech v paměti z pražského Národního divadla. Používá svým způsobem podobně zkratku a symbolismus – ale po svém, tak, aby žádá ze scén nezavdala potřebu srovnávat. Dlužno podotknout, že na této skutečnosti má jistě velký podíl i Václav Janeček jako dramaturg. Komunikace a zpětná vazba při tvorbě inscenace je esenciální podmínkou úspěchu a měla by být v tanci brána za normu, nikoli výjimku. Samozřejmě, že strukturu inscenace do značné míry určuje hudební předloha a témata a motivy příslušející postavám, že jsou klíčové body, u nichž se na 99 procent zastaví každý autor s rozvinutím určitého typu situace. Ale je to mříž, kterou je možné proplést nejrůznějšími druhy přediva a vždy utkat originál.

Inscenace je silnější tam, kde ji vede Ščedrinova hudba, což neznamená, že vklad soudobého autora a jeho celkové aranžmá by nebyly vhodné. Ale síla je v melodickém materiálu a v dynamice původní suity. Dobře se však doplňují a inscenace graduje. K jejímu finále patří souboj Escamilla a Josého (který bych si dovedla představit ještě méně pohybově uhlazený a více vyostřený) a samozřejmě smrt Carmen, která je ale řešena překvapivě symbolicky a ponechává široké pole interpretace toho, co se skutečně stalo – a z jakého důvodu. Patří k těm klíčovým momentům, jež by divákovi, který představení ještě neviděl, neměly být prozrazovány předem. Je to dobrý krok, protože, pokud má být inscenace současná, nemůže využívat romantických rekvizit, jako jsou souboje a krevní msta.

Věřím, že bude současná taneční Carmen dobře přijata i konzervativním publikem, protože není ničím vulgární či pobuřující, její aktualizace není násilná, ale dramaturgicky opodstatněná, a především jde o inscenaci, která ukazuje soubor ve vynikající formě. Jiří Pokorný je nepřehltil současným slovníkem a soustředil se na vybudování charakteru postav, je to citlivá práce, která inscenaci svědčí. Divák s otevřenou myslí inscenaci ocení.

Carmen Hudba: Rodion Konstantinovič Ščedrin

Choreografie: Jiří Pokorný

Dramaturgická spolupráce: Václav Janeček

Scéna a světelný design: Loes Schakenbos

Kostýmy: Marek Čpin

Hudební aranžmá: Davidson Jaconello

Asistentka choreografie: Nataša Novotná

Národní divadlo moravskoslezské – Carmen (Rei Masatomi jako Escamillo a Natalia Adamska jako Carmen, foto Serghei Gherciu)

Národní divadlo moravskoslezské – Carmen (Barnaby James Packham jako Remendado, Natalia Adamska jako Carmen, foto Serghei Gherciu)

Národní divadlo moravskoslezské – Carmen (Shino Sakurada a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)

Národní divadlo moravskoslezské – Carmen (Francesco Fasano jako Don José, Rita Pires – rivalka, Arianna Marchiori – Mercedes, foto Serghei Gherciu)

Národní divadlo moravskoslezské – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei

- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Shino Sakurado a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Francesco Fasano jako Don José, Rita Pires – rivalka, Arianna Marchiori – Mercedés, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (uprostřed Rei Masatomi jako Escamillo a Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, vpravo Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Shino Sakurado a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Rei Masatomi jako Escamillo a Natalia Adamska jako Carmen, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Barnaby James Packham jako Remendado, Natalia Adamska jako Carmen, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Shino Sakurado a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Francesco Fasano jako Don José, Rita Pires – rivalka, Arianna Marchiori – Mercedés, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (uprostřed Rei Masatomi jako Escamillo a Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, vpravo Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Shino Sakurado a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Rei Masatomi jako Escamillo a Natalia Adamska jako Carmen, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Barnaby James Packham jako Remendado, Natalia Adamska jako Carmen, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Shino Sakurado a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Francesco Fasano jako Don José, Rita Pires – rivalka, Arianna Marchiori – Mercedés, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (uprostřed Rei Masatomi jako Escamillo a Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Natalia Adamska jako Carmen, vpravo Francesco Fasano jako Don José, foto Serghei Gherciu)
- Národní divadlo moravskoslezské** – Carmen (Shino Sakurado a Alessio Coralo (Lady M a Zvíře), foto Serghei Gherciu)

URL | <https://operaplus.cz/ostravska-carmen-odhaluje-zvire-v-nas/?pa=3>

[« zpět na začátek](#)